

خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد

مؤلفان:

دکتر سید عباس ابراهیمی

(عضو هیأت علمی دانشگاه سمنان)

دکتر حسن دانایی فرد

(عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

سرشناسه	:	ابراهیمی، سیدعباس، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد / مولفان سیدعباس ابراهیمی، حسن دانایی‌فرد.
مشخصات نشر	:	سمنان: دانشگاه سمنان، انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۲۹۰ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	:	978-600-8424-57-4 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت	:	واژه نامه.
موضوع	:	تصمیم‌گیری
موضوع	:	سیاست‌گذاری
موضوع	:	پزشکی مبتنی بر شواهد
موضوع	:	سیاست پزشکی
شناسه افزوده	:	دانایی‌فرد، حسن، ۱۳۴۸ -
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ غ ۳۰/۲۳/ف HD
رده بندی دیویی	:	۶۵۸/۴۰۲
	:	شماره کتابشناسی ملی: ۵۰۵۰۲۸۰

انتشارات دانشگاه سمنان

خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد

- مؤلفان: دکتر سید عباس ابراهیمی - دکتر حسن دانایی‌فرد
- طرح جلد: اسماعیل شجاعی
- نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۷
- ناشر: انتشارات دانشگاه سمنان
- شمارگان: ۴۰۰ نسخه
- قیمت: ۱۸۰/۰۰۰ ریال

ISBN:978-600-8424-57-4

شابک:

حق چاپ محفوظ و متعلق به انتشارات دانشگاه سمنان می‌باشد.

مراکز پخش: سمنان: رو بروی پارک سوکان - پردیس شماره ۱ - انتشارات دانشگاه سمنان - تلفن: ۰۲۳۳۳۶۵۴۱۴۲ و ۰۲۳۳۱۵۳۳۲۷۰.

وب سایت: www.press.semnan.ac.ir

تهران: میدان انقلاب - ابتدای خیابان ۱۲ فروردین - پلاک ۹ - تلفن: ۰۲۱۶۶۹۶۶۱۱۴-۱۵ - انتشارات سیمای دانش

الهی

قطره دانش که بخشیدی ز پیش
متصل گردان به دریا‌های خویش

در ایران دولت در امور مختلف جامعه حضور پررنگ و بی‌رقیبی دارد و عمده تصمیم‌گیری‌ها در مواجهه با سبایل عمومی در سازمان‌های دولتی انجام می‌گیرد واقعیت آن است که عملکرد دولت‌ها در این زمینه‌ها مختلف نشان می‌دهد که بسیاری از خط‌مشی‌های عمومی در ایران چندان در عمل موفق نبوده‌اند. از این رو هر روزه شاهد نقدهای افراد مختلفی از جمله شهروندان عادی، کارشناسان، مدیران دولتی، سیاستمداران و پژوهش‌گران و ... در مورد خط‌مشی‌های عمومی اتخاذ شده در مطبوعات و رسانه‌ها هستیم. به نظر می‌رسد خط‌مشی‌گذاری عمومی در ایران به‌طور کلی به‌طور جدی و اساسی، بدون تعمق کافی و بدون ریشه‌یابی مسائل خط‌مشی عمومی به صورت علمی انجام می‌گیرد. در کشور ما هر ساله سخن از تدوین خط‌مشی‌هایی برای حل برخی مسائل عمومی به میان می‌آید اما آن مسائل همچنان لاینحل باقی می‌مانند. حل شدن مسأله می‌تواند به ضعف در شناخت و ریشه‌یابی و یا سایر مراحل فرآیند خط‌مشی‌گذاری مربوط باشد، اما مهم‌ترین عامل به "بکار آمدن" خط‌مشی‌ها بر می‌گردد. خط‌مشی‌گذاری باید دانش محور بوده و در عین حال، تفکیک داده، اطلاعات، دانش و خرد در آن به خوبی انجام شود و از ابزارهای تحلیلی مناسب استفاده کند. یکی از رویکردهای نسبتاً جدید در خط‌مشی‌گذاری عمومی که تا حدودی این مشکلات را برطرف می‌سازد، **خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد** است. خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد رویکردی علمی و پژوهش‌گرانه در امر خط‌مشی‌گذاری است. این رویکرد می‌تواند با ژرف‌نگری، توصیه‌های علمی مناسبی به خط‌مشی‌گذاران ارائه کند. اما متأسفانه هنوز این رویکرد در ایران از تأثیرگذاری لازم در فضای خط‌مشی‌گذاری برخوردار نیست. بسیاری از توصیه‌های خط‌مشی‌ای که مطرح می‌شود، به نتایج مطلوب نمی‌انجامد و حتی ممکن است بهترین توصیه‌ها نیز تصویب نشده و یا به خط‌مشی منجر نشود و همین مسأله سبب شکل‌گیری خط‌مشی‌هایی شده است که به طور عمده ناکارآمد و بی‌اثر هستند و در حل مشکلات عمومی ناتوانند.

عوامل مختلفی باعث می‌شود یک خط‌مشی به نتایج مطلوب منجر و یا اینکه تصویب نشود. به عبارت دیگر اگر مجموعه‌ای از شواهد، معیارها و شاخص‌های کلی وجود داشته باشد که خط‌مشی‌گذار بتواند بر اساس آن، خط‌مشی‌های خود را مورد ارزیابی قرار دهد می‌تواند پیشنهاد خط‌مشی‌ای مناسبی را ارائه دهد که هم با موفقیت تدوین شود و هم بازخورد و پیامدهای مناسبی داشته باشد. حال این پرسش مطرح می‌شود که به دلیل گوناگونی و تنوع خط‌مشی‌ها، شواهد مناسب برای طراحی و تدوین خط‌مشی چیست؟ به عبارت دیگر عناصر اصلی تشکیل دهنده **پیشنهادیه خط‌مشی‌های عمومی** مناسب چه هستند و آیا می‌توان چارچوبی را طراحی کرد که در قالب آن خط‌مشی‌هایی که تدوین می‌شوند همواره مبتنی بر شواهد باشند؟ با این تفاسیر یکی از بزرگترین نیازهای خط‌مشی‌گذاری عمومی در ایران شناخت عمیق و علمی مسائل عمومی، ایده‌پردازی، طرح مسائل جدید، ارزیابی نقایص خط‌مشی‌ها، تبدیل ایده‌های کلی به خط‌مشی‌ها و برنامه‌های دقیق و قابل اجرا، مطالعات تطبیقی، تمییز و تفسیر خط‌مشی‌ها برای رسانه‌ها و افکار عمومی و... است. همه این موارد جزء عناصر خط‌مشی‌گذاران این حوزه بوده که در صورت ایفای نقش صحیح در تمامی این زمینه‌ها کارهای مبتنی خواهند داشت.

هدف اصلی این کتاب پاسخگویی به پرسش‌های فوق و معرفی رویکرد خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد است. این کتاب شامل شش فصل است. در فصل اول کتاب "سیر تاریخی شکل‌گیری رویکرد خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد" مرور می‌شود. در این فصل به پزشکی مبتنی بر شواهد به عنوان مفهوم پایه‌ای در شکل‌گیری رویکرد خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد اشاره می‌شود و نحوه تاثیرگذاری پزشکی و طب مبتنی بر شواهد در شکل‌گیری این رویکرد تشریح شده است. در ادامه این فصل، سیر تطور شکل‌گیری اولیه این رویکرد که برخی از نویسندگان معتقدند به دولت کارگری تونی بلر در انگلستان برمی‌گردد؛ مورد مباحثه قرار می‌گیرد.

فصل دوم "مبانی نظری رویکرد خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد" را بررسی می‌کند. در این فصل نویسنده درصدد پاسخ به پرسش‌هایی نظیر خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد چیست؟ نقش شواهد در فرآیند خط‌مشی‌گذاری چیست؟ عوامل موثر بر خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد کدامند؟ و رابطه بین شواهد پژوهشی و خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد چگونه است؟ می‌باشد. علاوه بر این در این فصل، خط‌مشی پژوهی و کاربرد آن در چرخه خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد تشریح شده است.

فصل سوم کتاب در خصوص "برنامه‌ریزی مبتنی بر شواهد" است. در این فصل تلاش شده است رویکردهای شواهد محور در تدوین برنامه‌ها تشریح شود. در ادامه رویکرد چرخه-ای برنامه‌ریزی مبتنی بر شواهد مورد تاکید صندوق جمعیت سازمان ملل بررسی شده و ضمن تشریح نحوه طراحی برنامه‌های مبتنی بر شواهد و چگونگی اجرا و پایش برنامه‌ها بر اساس شواهد؛ به ارزیابی برنامه‌ها و نقش آنها در تولید شواهد پرداخته شده است.

فصل چهارم کتاب "بیشینه تجربی خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد" را شامل می‌شود. در این فصل تلاش شده است با ذکر نمونه‌های کاربردی از یکارگیری رویکرد خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد در کشورهای مختلف جهان، جنبه‌های کاربردی این رویکرد به تفصیل مورد بررسی قرار گیرد. در این فصل تجربه کشورهای انگلستان، ایالات متحده آمریکا، هنگ کنگ و بلی دیگر از کشورها بحث شده است. در ادامه فصل به کاربرد شواهد آماری در خط‌مشی‌گذاری نظام آموزشی کشور پرداخته شده است و به نقش شواهد آماری در خط‌مشی‌گذاری آموزش کشور اشاره شده است.

در فصل پنجم "مقدمه‌ای در مورد ابزارهای پشتیبان خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد" ارائه شده است. در این فصل مجموعه‌ای از الای که به عنوان ابزارهای پشتیبان خط‌مشی‌گذاری (با تاکید بر خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت) مطرح شده‌اند مورد بررسی قرار می‌گیرد. این مجموعه شامل مقاله‌هایی است که برای افراد مسئول تصمیم‌گیری درباره خط‌مشی‌ها و برنامه‌های نظام سلامت و نام این آنها در این فرایند تصمیم‌گیری تقریر شده است. هدف از این مجموعه مقاله‌ها این است که به این افراد کمک کند تا اطمینان یابند که بر مبنای بهترین شواهد پژوهشی در دسترس، تصمیم‌های آگاهانه‌ای اتخاذ می‌کنند. این مجموعه ابزارهایی را توصیف می‌کند که توسط پژوهش‌های پشتیبانی‌بازبینی‌ها و آزمون‌های خط‌مشی‌گذاری‌ها¹ به عنوان یک مجموعه بین‌المللی² تولید و در قالب چارچوب ششم کمیسیون اروپا تامین مالی می‌شود. این مجموعه ابزارهای پروژه پشتیبانی و نحوه استفاده از آنها را توصیف می‌کند. در این فصل ضمن معرفی اجمالی این ابزارها، به کاربرد دو ابزار مهم این مجموعه تحت عنوان خط‌مشی‌نامه (خلاصه خط‌مشی) و گفت‌وگو خط‌مشی در برقراری ارتباط میان خط‌مشی‌گذاران و پژوهشگران پرداخته شده است.

در فصل ششم "خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت کشور" مورد بررسی

¹ - Supporting Policy Relevant Reviews and Trials

² - <http://www.supportcollaboration.org>

قرار گرفته است. این فصل که نتیجه مطالعات و پژوهش های نویسندگان در سالهای اخیر است، ضمن بررسی فرآیندی مدل خطمشی گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت کشور، عوامل و موانع موجود در بکارگیری رویکرد خطمشی گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت کشور را تشریح می کند. در پایان راهکارها و پیشنهادهای عملی برای بکارگیری شواهد در خطمشی گذاری سلامت کشور ارائه شده است.

طرح اصلی این کتاب برگرفته از رساله دکتری نگارنده با عنوان "طراحی مدل خطمشی گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت کشور" به راهنمایی دکتر حسن دانایی فرد در دانشگاه تربیت مدرس است. در اینجا بر خود لازم می دانیم از زحمات اساتید دانشگاه تربیت مدرس به خصوص دکتر عادل آذر و دکتر لطف الله فروزنده تشکر و قدردانی کنیم. نویسندگان ضمن ابراز تحسین به این حقیقت که چاپ کتابی به این گستردگی عاری از خطا و اشتباه نیست، برایشان کتاب را تقدیم دانشجویان رشته مدیریت دولتی و خطمشی گذاری در بخش عمومی، اقتصاد، علوم سیاسی و علوم اجتماعی می کنند و منتظر دریافت نظرات و پیشنهادات ارزنده این عزیزان می باشند.

در اینجا بر خود لازم می دانیم که از همکاران و اعضای هیات علمی دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری دانشگاه سمنان، همچنین از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه سمنان و مسئول انتشارات دانشگاه سمنان که در جهت چاپ و انتشار سریع کتاب همکاری داشته اند سپاسگزاری کنیم.

در پایان این کتاب را به آن دسته از مدیران و خطمشی گزاران ارشد این مرز و بوم که بر اهمیت حیاتی تصمیم گیری های خود برای تک تک افراد جامعه واقف هستند و تلاش می کنند تصمیم هایی اتخاذ کنند که بر اساس معتبرترین شواهد علمی موجود باشد نه صرفاً بر اساس عقاید شخصی و گاه منافعی شخصی و حزبی؛ تقدیم می کنیم. امیدواریم مطالب پیش روی برای خطمشی گزاران و دانشجویان طالب علم و دانش مفید واقع شود.

سید عباس ابراهیمی، حسن دانایی فرد

۱۳۹۶/۱۱/۱

فصل اول : شکل گیری رویکرد خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد

۱۱	۱-۱- مقدمه
۱۵	۲-۱- سیر شکل گیری رویکرد خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد
۱۶	۱ ۲ ۱ پزشکی مبتنی بر شواهد
۱۸	۲ ۲ ۱ مراحل پزشکی مبتنی بر شواهد
۲۱	۳-۱- شکل گیری اولیه خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد

فصل دوم : مبانی نظری رویکرد خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد

۴۳	۱ ۲- مقدمه
۴۹	۲ ۲- خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد چیست؟
۶۰	۳ ۲- نقش شواهد در فرآیند خط مشی گذاری
۶۳	۴-۲- تولید کنندگان و استفاده کنندگان از شواهد
۶۷	۵-۲- عوامل موثر بر خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد
۷۲	۶ ۲- محورهای مهم مورد تاکید در خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد
۷۶	۷ ۲- رابطه بین شواهد پژوهشی و خط مشی گذاری
۷۷	۱ ۷ ۲- خط مشی پژوهی
۷۸	۲-۷-۲- اهداف خط مشی پژوهی
۷۹	۳ ۷ ۲- ویژگی های کلیدی خط مشی پژوهی
۷۹	۴ ۷ ۲- روش پژوهش در خط مشی پژوهی
۸۱	۵ ۷ ۲- چند مدل تبیینی برای استفاده از پژوهش در خط مشی
۸۲	۶-۷-۲- مآخذ اصلی اطلاعات در خط مشی پژوهی
۸۲	۷ ۷ ۲- بهبود تاثیر خط مشی پژوهی
۸۵	۸ ۷ ۲- کاربرد خط مشی پژوهی در چرخه خط مشی گذاری عمومی

فصل سوم : نقش شواهد در تدوین برنامه ها (برنامه ریزی مبتنی بر شواهد)

۸۷	۱-۳- مقدمه
۸۸	۲ ۳- برنامه ریزی مبتنی بر شواهد

۹۰	۳-۳ پیوند های متقابل بین برنامه ریزی مبتنی بر شواهد و مدیریت مبتنی بر نتایج و ارزیابی.....
۹۲	۴-۳ رویکردهای شواهد محور در تدوین برنامه ها.....
۹۴	۵-۳ رویکرد چرخه ای برنامه ریزی صندوق جمعیت سازمان ملل متحد به برنامه ریزی مبتنی بر شواهد.....
۹۶	۶-۳ طراحی برنامه های مبتنی بر شواهد.....
۱۰۵	۷-۳ اجرای برنامه و پایش آن و تولید شواهد و استفاده از آنها.....
۱۰۷	۸-۳ ارزیابی برنامه ها و نقش آنها در تولید شواهد.....
۱۰۸	۸-۳-۱ انواع ارزیابی از نظر تولید شواهد.....
۱۰۹	۹-۳ مستند سازی و گزارش دهی شواهد مبتنی بر نتایج.....
۱۱۰	۱۰-۳ گزارش دهی نتایج مبتنی بر شواهد از جهت پاسخگویی و یادگیری.....
۱۱۰	۹-۳-۲ ماحول گزارش دهی مبتنی بر شواهد.....
۱۱۱	۱۰-۳ به سوی یک زمان مبتنی بر شواهد.....
	فصل چهارم: یکارگزاری خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در کشورهای مختلف جهان
۱۱۳	۱-۴ مقدمه.....
۱۱۳	۲-۴ تجربه خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در انگلستان.....
۱۱۷	۲-۴-۱-۱ پیشنهادات کلیدی.....
۱۱۹	۲-۴-۲-۲ استفاده از شواهد در نظام سلامت انگلستان.....
۱۲۴	۳-۴ تجربه خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در آمریکا.....
۱۲۵	۳-۴-۱-۱ استفاده از شواهد در آمریکا.....
۱۲۷	۴-۴ تجربه خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در هنگ کنگ.....
۱۳۰	۴-۵ سایر تجربیات خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در کشورهای مختلف.....
۱۳۹	۶-۴ کاربرد شواهد آماری در خط مشی گذاری آموزشی در ایران.....
	فصل پنجم: ابزارهای پشتیبان خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت
۱۴۹	۱-۵ مقدمه.....
۱۵۰	۲-۵ ابزارهای پشتیبان برای خط مشی گذاری آگاه از شواهد در نظام سلامت.....
۱۵۲	۳-۵ خوانندگان هدف ابزارهای پروژه پشتیبان.....
۱۵۳	۴-۵ ابزارهای پروژه پشتیبان و چگونگی استفاده از آنها.....
۱۶۴	۵-۵ بهبود نحوه پشتیبانی سازمان در استفاده از شواهد پژوهشی به منظور آگاهی بخشی خط مشی گذاری.....
۱۶۸	۶-۵ ظرفیت سازمان برای استفاده از شواهد پژوهشی به منظور آگاهی بخشی تصمیم ها.....
۱۸۲	۷-۵ تهیه و تدوین خط مشی نامه و گفتمان خط مشی.....

۱۸۲	۱-۷-۵- خط مشی نامه (خط مشی نامه).....
۱۹۸	۲-۷-۵- شکل دهی گفتمان خط مشی (پالیسی دیالوگ).....
	فصل ششم: مدل خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در ایران (با تاکید بر حوزه سلامت)
۲۰۳	۱-۶- مقدمه.....
۲۰۴	۲-۶- خط مشی گذاری عمومی در نظام سلامت کشور.....
۲۰۷	۶-۲-۱- وظایف، ویژگی ها و ساختار کلی نظام سلامت.....
۲۱۲	۶-۲-۲- چرخه تنظیم خط مشی ملی سلامت.....
۲۱۹	۶-۳- طراحی مدل خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت کشور.....
۲۳۷	۶-۳-۱- تبیین مدل طراحی شده با مبانی نظری رویکرد خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد.....
۲۴۱	۶-۴-۱- شناسایی عوامل و موانع موجود در بکارگیری رویکرد خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در ایران.....
۲۴۲	۶-۴-۱- عوامل و موانع مرتبط به تولیدکنندگان شواهد.....
۲۴۳	۶-۴-۲- عوامل و موانع مرتبط به استفاده کنندگان شواهد.....
۲۴۶	۶-۴-۳- عوامل و موانع مرتبط به واسطه های میان تولیدکنندگان شواهد و استفاده کنندگان شواهد.....
۲۴۸	۶-۵- پیامدهای بکارگیری خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد در نظام سلامت کشور.....
۲۴۹	۶-۵-۱- پیامدهای مربوط به کارکردهای اصلی نظام سلامت.....
۲۵۲	۶-۵-۲- پیامدهای مربوط به خط مشی های نظام سلامت.....
۲۵۶	۶-۶- راهکارهای رفع موانع شناسایی شده در خط مشی گذاری مبتنی بر شواهد.....
۲۶۱	۶-۷- جمع بندی و نتیجه گیری.....
۲۶۳	منابع و مآخذ.....
۲۷۵	نمایه موضوعی.....
۲۷۷	واژه نامه فارسی به انگلیسی و انگلیسی به فارسی.....